

ДВА ЛОЛИНА СУСРЕТА С ТЕНКОВИМА

Седели амо нзд кањоном Сушице, 17. маја 1942. после подне. Ту ми је Лола испричао евоје успомене из зжичке офанзиве:

„28. новембра после подне стигао је извештај да су Букови пробијени. Наши се повлаче ка Косјерићу у неред. Многе јединице изгубиле везу. Ћидо и ја смо добили налог да успоставимо везу и учврстимо фронт. Кренули смо аутом око четири сата после подне. Око Карана срели смо два-три рањеника. Они су нам рекли да је пре сат и по Косјерић пао и да Немци иду ка Црно-КОСИ Ми смо кренули на Црнокосу. Кад смо били под самим врхом, видели смо да се пребацују две-три наше десетине преко друма. Одједном смо чули митраљез, видели светлеће метке и мале тенковске гранате. При врху смо чули клопарање тенкова. Поред нас је пројурио један наш аутомобил са рањеним Смиљанићем, шји је командовао топом на Црнокоси. Палба је била све жешћа. Одлучисмо да се вратимо. Док смо ишли за Каран, видели смо низ косу немачке тенкове и моторизацију. Немци су се ту зауставили и ноћили. У Карану је било 40 до 50 партизана. Наишао је и Коча. Покупили смо остатак трупа, направили распоред и поставили три појаса нагазних мина. Од та три појаса сутрадан ниједан није експлодирао. У Ужице смо се вратили око један сат ноћу. Чачак је пао. Ноћ је иначе била релативно мирна. Око града су се правиле барадкаде и бункери за ужу одбрану града под командом Андре Петронијевића. (Према томе човеку у овом Дневнику има грешака. Прве веети које смо добили из Санцака, по паду Нове Вароши, биле су да је прешао на страну недићеваца. Међутим, као што сам кааније исправио, ово је било нетачно. Он је створио своју чету. А сад ми Лола рече да Санцаклије јављају да су Андру ухватили — Италијани).

29. новембра, око осам и по, Коча се јавио последњи пут и рекао да Немци нападају. Митраљирали су авиони. То је била последња веза са Кочом. Пола сата касније јавио се Дражин представник с Равне Горе. На питање Старог:

— Шта ви намеравате да учините у овој ситуацији? — Ћурић је ОДГОВОРИО:

— Непријатељ иде главним комуникацијама, неће на нас. Ми остајемо где смо!

Око 9 сати појавило се пет авиона — четири „Дорнијеа“ и један „Хајнкел“. Летели су врло ниско. Митраљирали су град, нарочито предео око банке. Склонили смо се у лагуме. Тукли смо авионе митраљезима, али без успеха. С нама је била и једна моравичка чета. Авиони нам нису давали два сата да помолимо главе. Отрчао сам на телефон. Петронијевић ми је рекао да је Пожега пала, да непријатељ иде и са те стране, па је крајње време да Врховни штаб напусти град. Нешто каоније кренули су Марко и Ђидо изнад Сојколане попречним путем на Златибор, а ја и Стари аутом за Мачкат.

Било је око 11Д5. Код Беле Земље, на шест километара од Ужица, видели смо да наређење о минирању друма није извршено. То је требало да изврши неки инжењер хемије. У Мачкату смо наишли на Бевца, поп-Владу, Хадсона и технички персонал штаба. Ту омао се задржали један сат, па се вратиломо на положај Задатак нам је био минирање друма и преглед положаја. Око 12 и по, уопут на друму, затекли смо Жељу Ђурића, Вуколу Дабића, Драгојла Дудића, који су међу пооледњим напустили Ужице. Код Беле Земље Драганче, пуковник Радомир и ја предузели смо што је потребно за минирање. А Стари, Хадсон и Вељко испели су се на косу у суорет Моравичкој чети, Ђиди и Марку. Тек после пола сата скупио се довољан број људи поред камиона на коме је био експлозив. По подацима, који су донели бегунци, хитлеровци су били ушли у Ужице. Питање је било да ли ће они одмах ударити према Златибору или ће се задржати у граду. Да нису пошли, минирање би уопело и евакуација би била у миру завршена. Минирање је било тешко. Друм је био уклесан у стену. Сви смо копали. Најзад смо ставили патрон у рупу и проширили је па је било омогућено стављање експлозива. Таман смо то довршили, довукли материјал, остајало нам је још 15 минута — а избише авиони. Очевидно су нас приметили. Гађали су нас тако да смо морали да се склонимо у јендек. Пуних 20 минута нисмо могли главу да дигнемо. Одједном су се појавила два-три партизана иза окуке и повикала:

— Иду тенкови!

Морали смо да се дигнемо. Авиони су били стално над нама. Потрчали смо напред и код прве окуке спустили смо се у поток с леве стране друма. Кад смо се спустили у ту јаругу, на њено дно куда пролази претходна серпентина, видели смо тенкове који су застали и моторизоване трупе. Отворили су митраљеску ватру на нас. Поново смо морали на друм. Ту сам последњи пут видео пуковника Радомира. Трчали смо 50 метара кроз клисуру. С леве стране нас је тукао тенк, а одозго авион. Шиште експлозивни ме-

ци. Журнули смо на десну страну на косу, у ретку шуму. „Дорније“ и „Хајнкели“ навалили су бомбама. Прашти! Застајкивали смо. Тек после пола сата напорног пењања, изашли смо из зоне ватре-кот дејства. Сумрак се опуштао. Били омо на падинама према Ђетињи. Ту је био и мали Корчагин. Убрзо смо скупили око 40 партизана разних јединица. Пала је ноћ. Кренули смо заобилазним путем за Палисад. Али кад омо стигли, Немци су већ ишли из Палисада ка Драглици. Ми смо ударили заобилазним стазама и потоцима. Предвече, 30. новембра, заноћили смо у једној шумској кућици испод Торнижа. Ту је пред зору дошло до размимоилажења. Једни су хтели да се одморе 2 до 3 дана, а ми одмах даље. Десет другова, Драганче и ја кренули смо у три сата ујутро. После три кренули су и остали другови, али су упали у немачку заееду која је чистила терен, тако да су једва извукли живу главу. Неки су изгинули. Правац нашег пута: Доброселица — Радоиња. Али, кад смо видели да Доброселица и Драглица горе, опет смо пошли заобилазним путем. У први сумрак смо прешли Увац, газећи га до појаса, западно од Радоиње. Прилично је било хладно. Дубоко у ноћ стигли смо у Брезину. Заноћили смо у кући једног од четничких вођа тога краја. Слагао нас је и послао на Рутоше, разбојничко гнездо, а не на Радоињу где оу били наши. Драганче и Корчатин нагазили на једну осветљену кућу у којој су били четници. Рвање. Иетаљено је неколико метака. Разданило се. Дошао је 1. децембар. Склонили смо се у једну шумицу. Срели смо једног сељака који нам је рекао да су у Рутошама четници и да је тамо долазила једна италијанска патрола из Бистрице. Вратили смо се путем према Увцу и тамо изгубили пола дана. Сачекали смо ноћ. Онај сељак је пристао за две хиљаде да нас спроведе ноћу кроз Рутоше. Прошли смо незапажено. Пред зору 2. децембра стигли смо на разбојиште, где смо нашли извесне делове наших снага и Гојка, представника Санџачког штаба. Рекао ми је да су наши у Радојни. Пред подне смо стигли тамо. Дочекали су нас са великим весељем. Вратили су се „мртваци“.

(Из „Дневника“, први део, Београд, 1945, стр. 398—399)

Владимир ДЕДИЈЕР